

KICHIK YOSHDAGI BOLALARNING AQLIY RIVOJLANISHIDA MAYDA QO`L MOTORIKASINING AHAMIYATI

Soatova Gullola Yashnarbekovna

Shayxontoxur tumani 491-DMTT metodisti

Abdumalikova Shaxzoda Zoir qizi

Shayxontoxur tumani 491-DMTT defektologi

Azamova Zuxra Shaazizovna

491- DMTT tarbiyachisi

Gulyamova Dilfuza Ergashevna

491- DMTT tarbiyachisi

Annotatsiya: Ushbu maqola maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishi uchun mayda qo`l motorikasi xususida so`z boradi.

Kalit soʻzlar: maktabgacha, yoshdagi, bolalarning, mayda qo`l motorikasi.

Yosh avlodni har tomonlama yetuk shaxs qilib tarbiyalash jamiyat ehtiyojlaridan kelib chikadigan obyektiv zaruratdir. Aqliy tarbiya ijtimoiy tarbiyaning eng muhim jihatlaridan biri.

Aqliy tarbiya bu aqlni rivojlantirish maqsadida yosh avlodga muntazam va maqsad asosida pedagogik ta`sir ko`rsatishdir. Demak, aql keng ma`noda sezish va idrok etishdan boshlab to tafakkur va xayolni o`z ichiga oladigan bilish jarayonlari yig`indisi bo`lib, u yosh avlodning insoniyat to`plagan bilimlar, ko`nikma va malakalar, meyorlar, qoidalar va boshqalarda ro`y beradi.

Bu holat kattalar tomonidan amalga oshiriladi va bolalarning aqliy rivojlanishini ta`minlovchi xilma - xil vositalar, metodlarni, kerakli shart - sharoitlarni yaratishni o`z ichiga oladi. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni aqliy tarbiyalash bolalarning fikrlash faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan kattalarning ma`lum maqsad asosidagi ta`sir etishdir. U bolalarga tevarak - atrofdagi olam xaqida bilimlar berishni, ularni sistemalashtirishni, bolalarda bilishga qiziqishni uyg`otish, aqliy malaka va ko`nikmalarni tarkib toptirishni, bilim qobiliyatlarini rivojlantirishni o`z ichiga oladi.

Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni maktabga tayyorlashda, aqliy tarbiyaning roli ayniqsa kattadir. Chunki aql his - tuyg`ular va idrok etishdan tortib, fikrlash va tasavvur etishgacha bo`lgan jarayonlar yig`indisidir.

Aqliy rivojlanish fikrning kengligida voqealarni har xil bog`lanishlarda, munosabatlarda ko`ra bilish, umumiyalashtirish qobiliyatida namoyen bo`ladi. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning aqliy rivojlanishi faoliyat jarayonida, dastlab muomalada bo`lish, narsalar bilan

bajariladigan faoliyat natijasida, keyin esa o`quv, mehnat, samarali faoliyatlar: rasm chizish, loy va plastilindan buyumlar yasash, applikatsiya, qurish - yasash jarayonida amalga oshirib boriladi. Bolaning aqliy rivojlanishiga ta`lim va tarbiya samarali ta`sir ko`rsatadi.

Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarga aqliy tarbiya berishni to`g`ri tashkil etish uchun ularning aqliy rivojlanish qonuniyatlari va imkoniyatlarini bilish kerak. Aqliy tarbiyaning vazifasi uning mazmuni, metodi va tashkil etilishiga qarab belgilanadi. Pedagogika va psixologiya fani aqliy tarbiya berish vazifalarini samarali hal etishda, bir tomondan, bolaning imkoniyatlaridan unumli foydalanish, ikkinchi tomondan, bola organizmining umumiy charchashiga sabab bo`lishi mumkin bo`lgan ortiqcha toliqtirish bo`lmasligi yo`llarini topish uchun maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning aqliy rivojlanishi qonuniyatlari va imkoniyatlarini o`rganish bilan shug`ullanadi.

Bola dunyoga kelgan kunidanoq turli o`yinchoqlar nafaqat uni xursand qilishiga, balki u barkamol rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Bola o`yin orqali dunyoni tanib boradi. Kichik yoshdagi bolalarning aqlan sog`lom rivojlanishida mayda qo`l motorikasi juda ham ahamiyatlidir. Mayda qo`l motorikasi bolada aqliy jarayonlar: tasavvur olami, ko`rish, fikrlash, xotira, diqqat va harakatlarni umumiy jamlash (lokomotorika), ijtimoiy – ruhiy rivojlanishiga ko`maklashadi.

Osma shaqildoq, marjonlar mobili

0 dan 3 oylikkacha bo`lgan bolalar uchun.

Ko`rish va eshitish qobiliyatini rivojlantiradi, diqqatni bir joyga jamlashga o`rgatadi, shuningdek ijtimoiy-ruhiy rivojlanishiga ko`maklashadi. Keyinroq bola ularga talpinishni boshlaydi, “qo`l-ko`z” harakatlarini boshqarishni o`rganadi.

Shaqildoq

0 dan 12 oylikkacha bo`lgan bolalar uchun.

Mayda motorikani, diqqatni jamlashni, lokomotorikani (harakatlarni umumiy jamlashni) rivojlantiradi.

Piramida

6 oydan oshgan bolalar uchun.

Sensomotr koordinatsiyani shakllantirishga, “qo`llar va ko`zlar” harakatini muvofiqlashtirishga yordamlashadi. O`yinchoqning tarkibiy qismlaridan

foydalanib, bolani shakl, rang va hajm haqidagi asosiy tushunchalar bilan tanishtirish mumkin.

Bir – birini ichiga tushadigan o`yinchoqlar 6 oydan oshgan bolalar uchun.

Bunday o`yinchoqlarning asosiy turlari bu- idishlar va ramkalar. O`yinchoqning tarkibiy qismlarini birlashtirar ekan, bola buyumlarning hajmi va shaklini solishtirishni, qo`l va ko`z harakatlarini boshqarishni o`rganadi. Bu o`yinchoqlar, shuningdek fikrlash va tasavvur qobiliyatini rivojlantiradi.

Obrazli o`yinchoqlar-qo`g`irchoqlar, jonivorlar va h.k.

12 oydan oshgan bolalar uchun.

Ular bolada shaxs tushunchasini rivojlanishida, ijtimoiy-ruhiy rivojlanishiga ko`maklashadi, bolani insonlar olamiga “qo`shilishiga” yordam beradi, o`yinining syujet liniyasini o`ylab topar ekan, bolaning tasavvuri va hayol qilish qobiliyati rivojlanadi.

Rivojlantiradigan yumshoq kitoblar 6 oydan oshgan bolalar uchun.

Bolalarda mayda motorikani rivojlantiradi, shakl, rang va hajm tushunchasi bilan tanishtiradi. Mavzuga qarab, bunday kitobchalar bolalarni tabiat hodisalari, hayvonlar, uy ro`zg`or buyumlari va boshqa ko`plab mavzular bilan tanishtiradi.

Montessori taxtasi

12 oydan 2 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun.

Mayda motorikani, mantiqni va harakatlarni boshqarish qobiliyatini rivojlantiradi. Turli buyumlarni va ularning vazifalarini tushunishga yordam beradi.

Barmoqlar bilan surtiladigan bo'yoqlar

1,5 yoshdan oshgan bolalar uchun.

Tasavvurni, hayol qilishni, mantiqiy fikrlashni va qo'llarning mayda motorikasini rivojlantiradi, Ranglarni o'rganishga sabab-oqibat bog'liqligini, ya'ni oq qog'oz ustiga bo'yoq surtilsa, iz qoldirishi mumkinligini tushunishga yordam beradi

Mexanik mashinali yog'och relslar

2 yoshdan oshgan bolalar uchun.

Bu yoshdagi bolalar uchun mo'ljallangan boshqa o'yinchoqlar kabi rang, shakl va hajmni o'rganishga yordamlashadi, mayda motorikani va tasavvurni, mantiqni rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. B.Rahmonova "Maxsus pedagogikasi" 2004 y
P.Yusupova. "Maktabgacha tarbiya pedagogikasi". Toshkent "O'qituvchi"
1993-yil.
- 2.R.Yodgorov, N.G'aybullayev, R.Mamatqulova "Pedagogika". Toshkent -
2000.
- 3.Y.Hasanboyev, N Saribayeva, G.Niyozov "Pedagogika" O'quv qo'llanma.
Toshkent "Fan" 2006-yil.